

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ
РОБІТНИКІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ДНЗ «ОДЕСЬКЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ ТОРГІВЛІ
ТА ТЕХНОЛОГІЙ ХАРЧУВАННЯ:
РЕЗУЛЬТАТИ І ЕТАПУ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ**

**Михайло Ткаченко, викладач-методист
ДНЗ «Одеське вище професійне
училище торгівлі та технологій харчування»,
кандидат педагогічних наук**

В сучасній Україні активно розвиваються ринкові відносини. В залежності від соціально-економічних умов темпи перетворень різні, але напрям один – рух до ринку. В умовах становлення і розвитку ринкової економіки провідною формою господарювання має бути підприємство – особливий вид виробничо-торгівельної діяльності. У цих умовах людина виступає активним суб'єктом на ринку праці, має змогу вільно розпоряджатися головним капіталом – своєю кваліфікацією. Конкурентоспроможним на ринку праці стає кваліфікований робітник, який володіє інноваційним стилем мислення, здатний генерувати і втілювати нові оригінальні ідеї, розв'язувати творчі завдання, використовувати набуті знання у підприємницькій діяльності. Професії сфери торгівлі та ресторанного господарства користуються широким попитом у населення та на ринку праці. Широкий вихід вітчизняних підприємств і об'єднань на світові ринки обумовлює необхідність досягнення якісно нового рівня підготовки учнів, що у подальшому забезпечить готовність їх до підприємницької діяльності.

Тому, актуальність і доцільність теми експерименту зумовлена необхідністю розв'язання науково-педагогічної проблеми формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності та наявністю певних суперечностей, зокрема:

- між високими очікуваннями держави й суспільства щодо перспектив розвитку малого бізнесу та недосконаліми організаційно-педагогічними умовами формування готовності випускників закладів П(ПТ)О до підприємницької діяльності;

- між визнанням на державному рівні важливості формування у майбутніх кваліфікованих робітників ініціативності, підприємливості та інших ключових навичок, стратегічно необхідних для економічному розвитку країни, та застарілим комплексом навчально-методичного забезпечення, потрібного для їх формування;

- між зростанням законодавчих вимог до педагогічних працівників ЗП (ПТ)О щодо формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності та належним науково-методичним супроводом цього напрямку педагогічної діяльності.

Актуальність проведення експерименту зумовлена також недостатнім рівнем формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О відповідних для цього навчальних курсів, практичних творчих завдань.

З'ясовано, що напрями розв'язання проблеми підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності розкрито у роботах В. Дрижака, Д. Закатнова, С. Мельника, Н. Пасічник, Н. Побірченко, О. Тополь та інших дослідників. Деякі аспекти підприємницької підготовки учнів ЗП(ПТ)О висвітлено у дослідженнях М. Бойко, Л. Козачок, Н. Побірченко, Н. Покатиловського, І. Прокопенка, О. Семенюк, О. Щербак та інші. Практичні аспекти професійної підготовки фахівців ресторанної справи висвітлені в наукових працях І. Гайового (формування практичних умінь); М. Пальчук (організація практичного навчання); Т. Стахмач (розвиток самостійності) та інших.

Про необхідність формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності наголошується в Законах України «Про освіту» (2017), «Про професійно-технічну освіту» (1998), «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» (2012), а також у Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (2017), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (2015), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2009), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002), Національній програмі сприяння розвитку малого підприємництва в Україні

(2000), Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року (2017), Концепції «Нова українська школа» (2016), Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (2019) , а також Копенгагенській декларації (2002), Брюггському комюніке (2010) тощо. Водночас з'ясовано недостатність кількості досліджень з проблеми формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності у сфері торгівлі та технологій харчування.

Об'єкт дослідження виступає професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників в ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування». Предметом є організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування».

Мета дослідження – визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити результативність організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності за професіями торгово-кулінарного спрямування.

Гіпотезою дослідно-експериментальної роботи стало припущення, що формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності буде більш ефективним, якщо забезпечити необхідні організаційно-педагогічні умови, а саме: оновити зміст дисциплін загально-професійної, професійно-теоретичної та загальноосвітньої підготовки компонентою інноваційного підприємництва; розробити методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в Державному навчальному закладі «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування»; розробити комплекс навчально-методичного забезпечення вивчення інноваційного підприємництва.

З метою виконання поставлених завдань застосовувалася низка методів: *теоретичних* (аналіз навчально-методичної, психологічної, педагогічної літератури та наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, нормативно-

правових документів, навчальної документації і результатів навчально-виробничої діяльності учнів; моделювання, порівняння, класифікація, систематизація й узагальнення теоретичних та експериментальних даних), *емпіричних* (анкетування й опитування, тестування та спостереження, самооцінювання, моделювання навчально-виховних ситуацій, спостереження, бесіда, опитування, тестування, метод експертної оцінки, педагогічний експеримент із кількісним і якісним аналізом результатів) та статистичних (статистична обробка інформації; ранжування і групування).

Відповідно до предмета і об'єкта дослідження окреслено коло завдань першого (констатувального) етапу, зокрема: визначити коло учасників дослідно-експериментальної роботи; сформувати творчі робочі групи; здійснити вивчення проблеми в сучасній педагогічній теорії і практиці; проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід; опрацювати нормативно-законодавчі документи; виявити ідеї прогресивного педагогічного досвіду підготовки кваліфікованих робітників сфери торгівлі та ресторанного господарства; розробити детальний план діяльності відповідно до мети дослідно-експериментальної роботи; підготувати анкети для опитування учнів, проаналізувати опитування; провести тестування серед майбутніх кваліфікованих робітників щодо готовності їх до підприємницької діяльності.

Отже, відповідно до поставлених завдань та плану-графіку дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня було видано наказ по училищу із зазначенням творчих груп для реалізації конкретних завдань експериментальної роботи (04.06.2019); відбулося засідання педагогічної ради щодо здійснення експерименту за обраною темою дослідження, на якій педагогічним колективом обговорено концепцію, гіпотезу, науковий апарат дослідно-експериментальної роботи та спрогнозовано очікувані результати (30.08.2019), проведено SWOT-аналіз щодо виявлення сильних та слабких сторін експериментальної роботи.

До *слабких сторін* віднесено, зокрема, такі чинники, як недостатній рівень навчально-методичного забезпечення освітнього процесу щодо формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності; відсутність навчальних курсів щодо формування

підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників торгівлі та ресторанного господарства. *Сильні сторони* експерименту полягали в тому, що заклад має багаторічний досвід забезпечення організації освітньої діяльності з підготовки кваліфікованих робітників із професій торгівлі та ресторанного господарства («Кухар», «Кондитер», «Пекар», «Агент з постачання», «Продавець продовольчих товарів; контролер-касир»); педагогічний колектив підготовлений до впровадження нових форм навчання; інноваційних педагогічних технологій; передового педагогічного досвіду; налагоджено активну дієву співпрацю з підприємствами-замовниками кадрів.

З метою посилення проведення дослідної роботи підписані угоди з роботодавцями наступних підприємств, які сприяють реалізації завдань експерименту: ресторан «Олександрівський», ресторан «Челентано», ресторан «Колиба», ресторан «Печерського», ресторан «Емоції», ресторан «Тай Рай», ресторан «М-1», ресторан «Гастроманія», ресторан «Бокс кайтерінг», ресторан «Токіо Хаус» ТОВ Еверест Ресторан «Кактус», ФОП Чичельницька, ресторан «Севілья», ФОП Маніхіна, ресторан «Полний Дзен», ТОВ «Джон Мак», ресторан «Сейворі», готель «Арк Палац», кафе «Шерлок», кафе «На поляні», ТОВ «Тога», піцерія «У Фонтана», ФОП Бахнан, мережа «Суші ВОК», кафе «Garlik», ФОП Калкутіна, кафе «Дует» ПП «Полібза», кафе «Рікша», ФОП Рибачок, кафе «Ситий пузик», ФОП Ковальов, Кафе «Тетяна», ФОП Долінська, ПП «Антоненко», кафе «Лапша», кафе «М'ясо» ФОП Андрієнко, ТОВ «Біля моря», ТОВ «Моцарт Готель», мережа універсамів, ПВТП «Екстра», ТОВ «Універсал», мережа універсамів, ПП «Надія», ПП Шулянський, ВКФ «Евіта», ТОВ «Ніка», ФОП Акопов, СПД Літвак, кафе «Кефір», Свято-архангело, Михалівський жіночий монастир, ФОП Браваренко, ФОП Кірязов, СПД ФО Савельєва, ФОП Савіна, Їдальня ЗОШ 83, Їдальня заводу «Промзв'язок », Їдальня НВК «Просвіта», Їдальня ЗОШ «Ступені», Їдальня ЗОШ 31, Їдальня ЗОШ №8, Їдальня ЗОШ 54.

У ході експерименту в рамках науково-практичної конференції «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» забезпечувалась участь педпрацівників училища у вебінарах на теми: «Стандартизація фахової перед вищої освіти: проблеми та перспективи»,

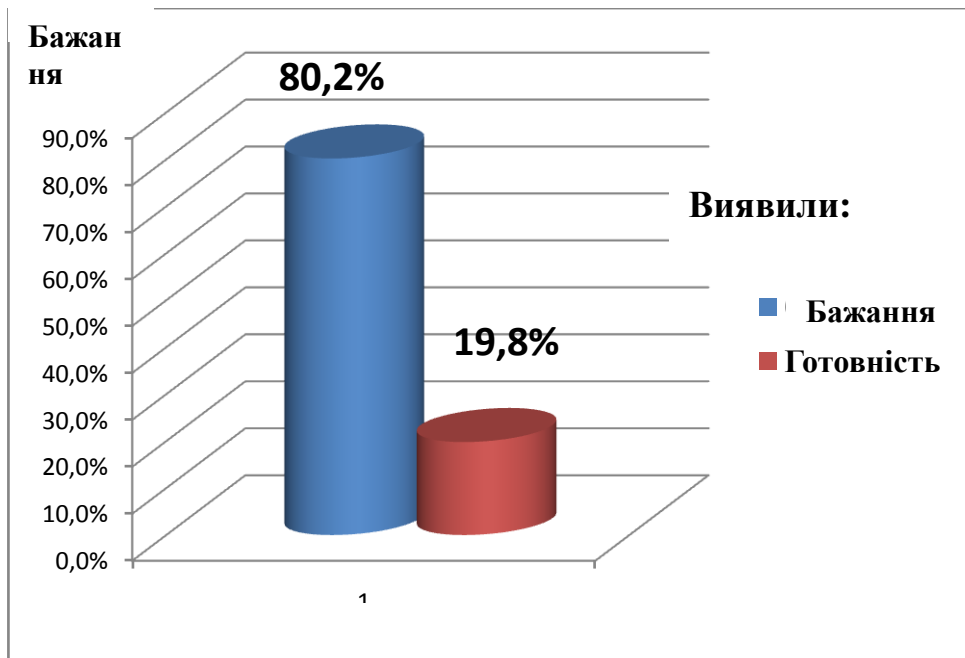
«Консультавання з професійної кар'єри: досвід та перспективи», «Шляхи модернізації професійної (професійно-технічної) освіти із урахуванням прогресивного європейського досвіду», «Дистанційне професійне навчання в контексті цифровізації освіти», «Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників», «Впровадження проектних технологій у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників». У вебінарі «Підготовка учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до підприємницької діяльності» забезпечувалась активна участь у дискусії на тему: «Кар'єра-підприємництво».

Творчими здобутками упродовж I етапу експерименту є участь учнів, педпрацівників у регіональних конкурсах: «Бізнес-план по створенню закладу ресторанного господарства», який проходив на базі Одеського національного економічного університету (*Результат : I місце*) ; «Краща бізнес-ідея», який проходив на базі Одеської бізнес-школи WAVE. (*Результат: I місце; призначена переможцю іменна стипендія*); «Кращий інноваційний проєкт» на тему: «Теоретичні і методологічні основи підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого та середнього бізнесу». (*Результат: Диплом лауреата*).

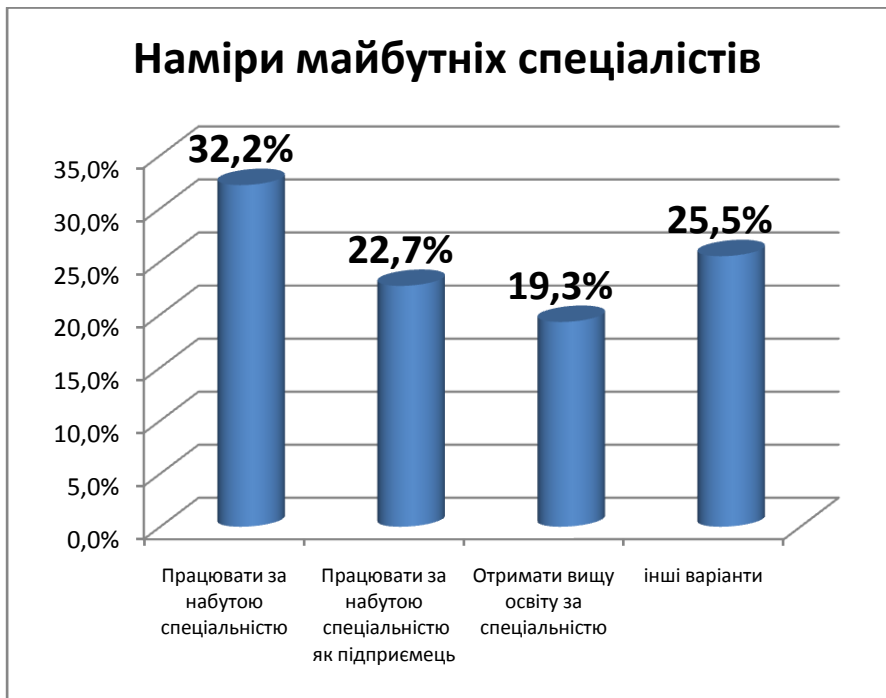
З метою з'ясування бажання та готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в рамках експерименту проводились анкетування та тестування, яким було охоплено 101 здобувач освіти за професіями (кухар, кондитер, пекар, агент з постачання, продавець продовольчих товарів; контролер-касир). Було проаналізовано анкети, тести (друкований та електронний формат): критерії та показники оцінювання; підготовленість майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності (початковий, середній, достатній та високий рівень).

Результати моніторингу показали:

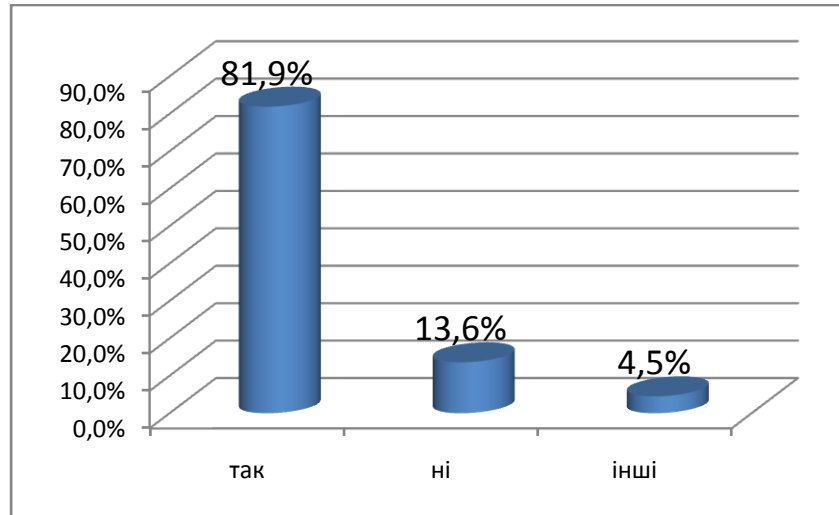
Результати моніторингу бажання та готовності учнів ДНЗ «ОВПУТТХ» до підприємницької діяльності (мал.1).

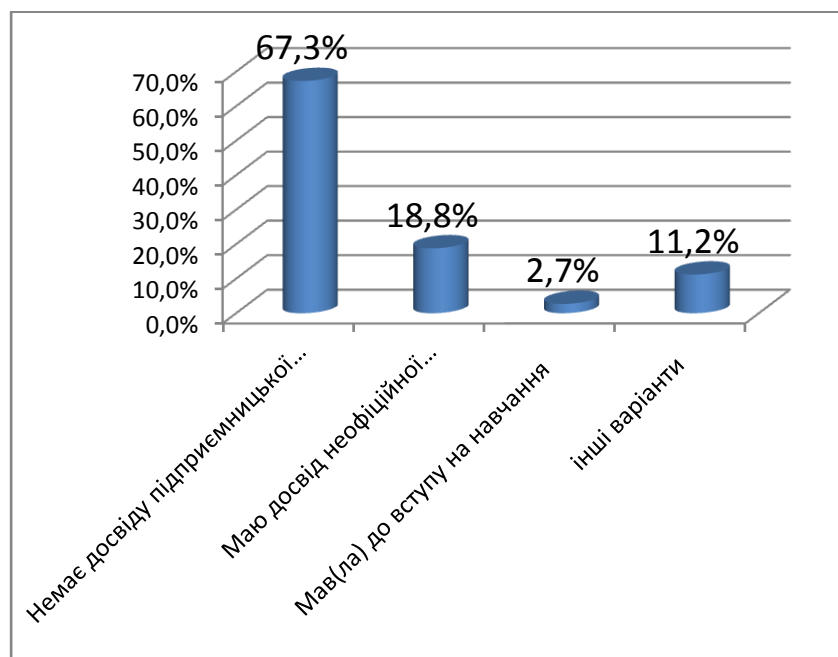
Результати анкетування щодо намірів учнів (мал. 2)

Результати анкетування щодо бажання започаткувати власний бізнес і
займатися підприємництвом (мал. 3)

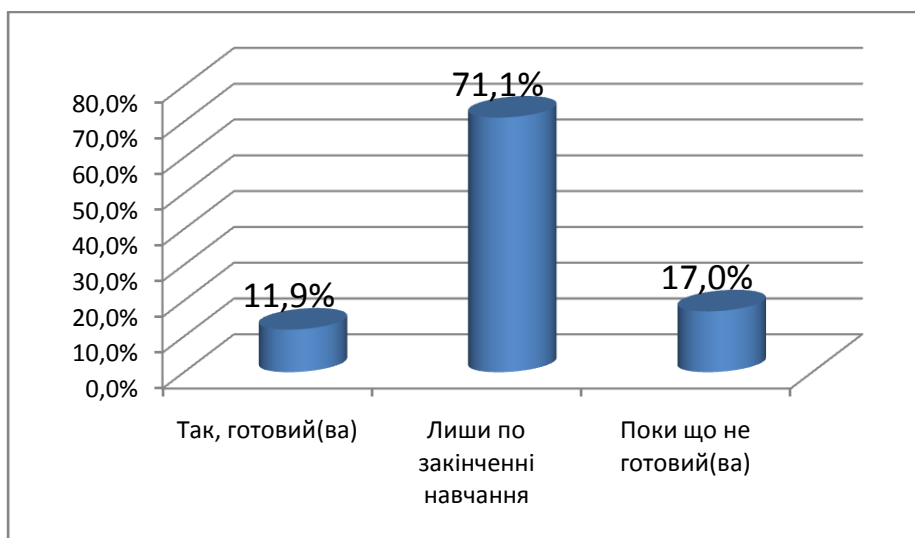

Результати анкетування щодо наявності досвіду підприємницької діяльності
(мал. 4)

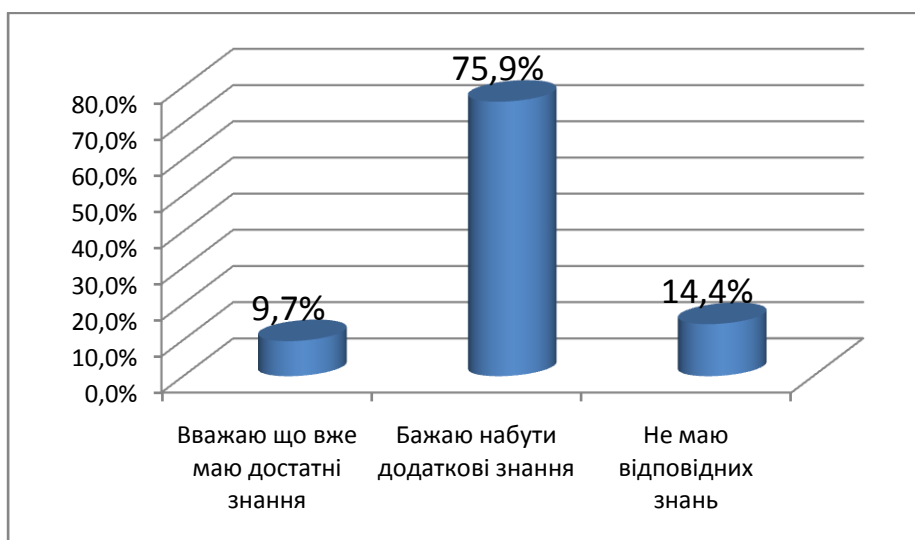

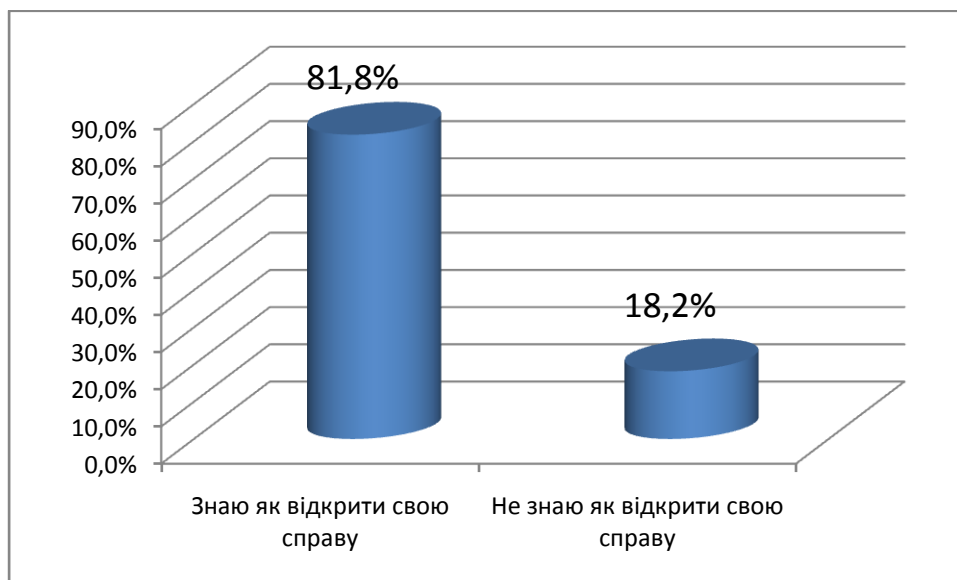
Результати анкетування щодо готовності здійснювати самостійну підприємницьку діяльність (мал. 5)

Результати анкетування щодо наявності знань для здійснення підприємницької діяльності (мал. 6)

Результати анкетування щодо оцінки правової готовності до здійснення підприємницької діяльності (мал. 7)

Результати анкетування щодо знання законодавства в галузі малого бізнесу (мал. 8)

Висновки. Виконання I (констатувального) етапу дослідно-експериментальної роботи на тему: «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності» забезпечено у повному обсязі. За результатами опитування учнів училища засвідчу встановлено, що в ЗП(ПТ)О недостатньо умов для формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу. Зокрема, виявлено потребу у формуванні професійної мобільності й швидкої адаптації випускників ПТНЗ до сучасних умов виробництва; розвитку їхніх творчих здібностей; розвитку громадянської позиції та національної свідомості; готовності майбутніх фахівців торгівлі і ресторанного господарства використовувати набуті знання у підприємницькій діяльності. Результати теоретичного аналізу дослідження підтвердили актуальність і необхідність продовження експериментальної роботи за такими напрямками: визначення організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності; підготовка методичних рекомендацій для педагогічних працівників ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності»; розроблення та впровадження програми і навчально-методичного забезпечення спецкурсу «Основи інноваційного підприємництва»; оновлення змісту тем «Менеджмент малого бізнесу», «Основи маркетингу» з урахуванням специфіки професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників для сфери торгівлі і громадського харчування»; проведення тренінгів з формування готовності учнів ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» до підприємницької діяльності; експериментально перевірити результативність організаційно-педагогічних умов формування готовності до підприємницької діяльності; провести круглий стіл; підготувати звіт про результати II (формуального) етапу експериментально-дослідної роботи.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про професійну освіту» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH3ZC00A.html
3. Діденко О. Забезпечення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників у ринкових умовах /О. Діденко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib/iitta.gov.ua>
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2019 р. №419 «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної освіти) «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року».
5. Планування й розвиток професійної кар'єри учнівської молоді у системі професійно-технічної освіти: навчальний посібник / С.В.Алексєєва, Л.М.Єршова, Д.О.Закатнов, В.Т.Лозовецька, В.Ф.Орлов/; за ред.. Д.О.Закатнова. – Житомир: «Полісся», 2018.
6. Радкевич В. Професійна освіта і навчання: Європейський контекст розвитку / В. Радкевич// Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. Наук.Праць:Вик.14.-с.5-15